

ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

**Медицински факултет Нови Сад
Катедра за социјалну медицину
и здравствену статистику и информатику
Институт за јавно здравље Војводине**

Доц. др Оља Нићифоровић Шурковић

Зашто здравствено васпитање?

Развијање одговорности за здравље,
како сопственог, тако и друштва у целини,
јесте задатак
здравственог васпитања,
као дела општег васпитања.

Васпитање (по дефиницији *UNESCO*-а):

- „треба да помогне људима да живе пунијим и срећнијим животом,
- да се прилагоде променама које се тренутно дешавају у савременом животу,
- да охрабри људе да развијају сопствену културу,
- омогући им да постигну економски и социјални напредак и
- оспособи их да заузму своје место као равноправни чланови друштва.“

Општи циљеви здравственог васпитања

- Учинити здравље **цењеном вредношћу**;
- Помоћи појединцима да постану **одговорни** за своје здравље и да спроводе оне мере које је потребно да би као појединци или група остварили пуно здравље у смислу дефиниције СЗО*;
- Унапредити правилно **коришћење** здравствене службе.

Светска здравствена организација

***Здравље је стање потпуног физичког, психичког и социјалног благостања а не само одсуство болести и онеспособљености.” (Устав СЗО, 1948. г)**

ДЕФИНИЦИЈЕ ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА

“ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ ЈЕ ПРЕВОЂЕЊЕ ЗНАЊА У
ЖЕЉЕНИ ОБЛИК ПОНАШАЊА.”

(Grout)

“ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ ЈЕ СВАКА КОМБИНАЦИЈА
ИСКУСТАВА У УЧЕЊУ КОЈА ОЛАКШАВА ДОБРОВОЉНЕ
ПРОМЕНЕ У ПОНАШАЊУ КОЈЕ ВОДИ ЗДРВАЉУ.”

(Green)

“ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ ЈЕ НЕ САМО ШИРЕЊЕ
ИНФОРМАЦИЈА О ЗДРАВЉУ ВЕЋ АКТИВНИ ПРОЦЕС
УЧЕЊА КРОЗ ИСКУСТВА.”

(C30)

КОНЦЕПТ ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА:

- **ЗДРАВСТВЕНА ПРОПАГАНДА:**
ШИРЕЊЕ ЗДРАВСТВЕНИХ ИНФОРМАЦИЈА, ШИРЕЊЕ СВЕСТИ
- **ЗДРАВСТВЕНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ:**
ПОДИЗАЊЕ НИВОА ЗНАЊА О ПРОБЛЕМУ
- **ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ - ВАСПИТАЊЕ ЗА ЗДРАВЉЕ:**
**НАУЧНА ДИСЦИПЛИНА СА ИЗГРАЂЕНИМ ПРИНЦИПИМА,
ТЕОРИЈОМ И ПРАКСОМ.**
- **ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА:**
**ОРГАНИЗОВАНЕ АКТИВНОСТИ ЗА ОСПОСОБЉАВАЊЕ ЉУДИ
ДА ПОВЕЋАЈУ КОНТРОЛУ НАД СВОЈИМ ЗДРАВЉЕМ**

Однос промоције здравља и здравственог васпитања

“ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА ЈЕ ПРОЦЕС ОСПОСОБЉАВАЊА ЉУДИ ДА ПОВЕЋАЈУ КОНТРОЛУ НАД СВОЈИМ ЗДРАВЉЕМ И УНАПРЕДЕ ГА”
(Натбимов речник, Повеља из Отаве)

“ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА ЈЕ КОМБИНАЦИЈА
ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА

И ДРУГИХ ОРГАНИЗАЦИОНИХ, ПОЛИТИЧКИХ

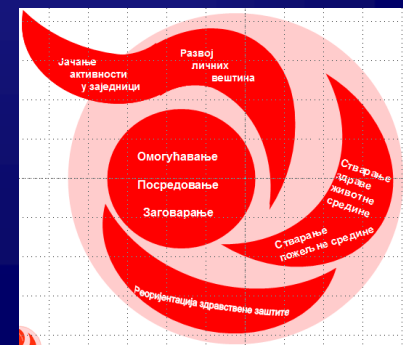
И ЕКОНОМСКИХ ПРОГРАМА ДИЗАЈНИРАНИХ ДА ПОТПОМОГНУ

ПРОМЕНЕ У ПОНАШАЊУ И ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ КОЈЕ ВОДЕ

УНАПРЕЂЕЊУ ЗДРАВЉА”

Грин

***“Омогућити људима да
здрави избори постану лакши.”***

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА:

➤ **КОГНИТИВНИ:**

Свест, информације, знање

➤ **АФЕКТИВНИ:**

Ставови, мотивација

➤ **БИХЕЈВИОРАЛНИ (понашање):**

Вештине, понашање у складу са наученим, одржавање и наставак здравог понашања током целог живота.

➤ **СОЦИЈАЛНИ:**

Учешће у здравственом васпитању других, формирање партнерства за здравље заједнице

ЗДРАВСТВЕНО-ВАСПИТНИ ПРОЦЕС

Специфични
циклеви

КОГНИТИВНИ

афективни

бихејвиорални

социјални

СВЕСТ О ПРОБЛЕМУ

ИНФОРМАЦИЈА

ЗНАЊЕ

СТАВ

МОТИВАЦИЈА

УЧЕЊЕ ВЕШТИНАМА

АКЦИЈА

УСВАЈАЊЕ ПОНАШАЊА

ОДРЖАВАЊЕ

УЧЕШЋЕ

ПАРТНЕРСТВО

Здравствена
пропаганда

Здравствено
просвећивање

Васпитање
за здравље

Кораци бихејвиоралне промене
Где се тренутно налази циљна група?

Знање

Став

Понашање

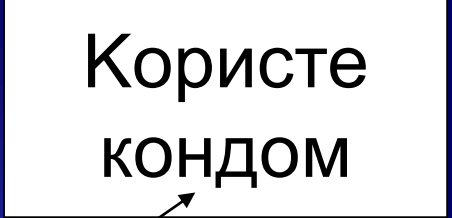
**Купују
КОНДОМ**

**Користе
КОНДОМ**

**Добро је
бринути и
бити
заштићен
КОНДОМОМ**

**Научен
значај
коришћења
КОНДОМА**

Не знају шта је КОНДОМ

ВАСПИТАЊЕ ЗА ЗДРАВЉЕ...

ЈЕ УСМЕРЕНО НА...

ФОРМИРАЊЕ
ПОНАШАЊА
КОЈЕ ВОДИ
ЗДРАВЉУ и...

... СМАЊЕЊЕ И
ПРОМЕНУ
НЕАДЕКВАТНОГ
(РИЗИЧНОГ)
ПОНАШАЊА

Групе фактора значајних за формирање и промену понашања у складу са здрављем

Предиспонирајући чиниоци (*претходе формирању понашања*):

- знања, ставови, веровања, убеђења;

Оснажујући чиниоци (*оснажују формирање понашања*):

- позитивни ставови заједнице,
- једнаке могућности за коришћење превентивних мера,
- савладане вештине итд.

Подржавајући чиниоци (*подржавају формирано понашања*):

- Систем награда и казни које друштво усвоји да би стимулисало или ограничило одређено понашање,
- ставови здравствених радника, запослених у образовању, чланова породице итд.
- Повољни услови за здраво понашање (нпр. терени за рекреацију, бицикличке стазе, доступне “здраве” намирнице, здрава средина итд.

ФАКТОРИ РИЗИКА ЗА ЗДРАВЉЕ

1. Бихејвиорални (чиниоци ризика повезани са понашањем)

2. Биолошки

2.1 Непроменљиви (пол, доб, наслеђе и стечени трајни инвалидитет)

2.2 Променљиви (лични и у животној средини)

- Повишен ШУК, масти, крвни притисак...
- Загађење ваздуха, воде, земљишта, отпадне материје, бука итд...

БИХЕЈВИОРАЛНИ ФАКТОРИ РИЗИКА ЗА ЗДРАВЉЕ

- Пушење и излагање дуванском диму
- Неправилна исхрана
- Недовољна физичка активност
- Недовољна орална и лична хигијена
- Неправилан ритам рада и одмора
- Прекомерна конзумација алкохола
- Злоупотреба психоактивних супстанци (ПАС) и друге врсте зависности
- Ризично понашање у саобраћају
- Друге врсте деструктивног понашања према себи и другима
- Ризично сексуално понашање
- Неправилно коришћење здравствене службе
- Фактори ризика повезани са социјалним функционисањем

ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА

ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА дефиниције

Промоција здравља је процес оспособљавања људи да повећају контролу над својим здрављем и унапреде га.

(Povelja iz Otave, *Nutbeam-ov* rečnik)

Промоција здравља је комбинација здравственог васпитања и других организационих, политичких и економских програма дизајнираних да потпомогну промене у понашању и животној средини које воде унапређењу здравља.

(*Green*)

ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА

дефиниције

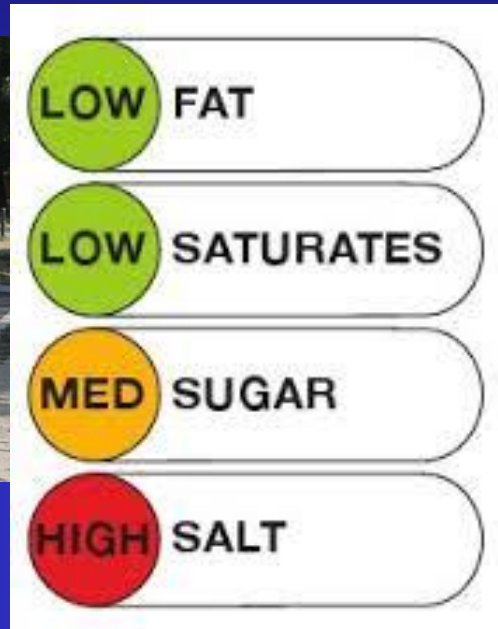
„Комбинација едукативне и срединске подршке за активности и услове живота који доприносе здрављу“, *Green, Kreuter* (1991. г.)

“Промоција здравља је унапређење благостања и избегавање здравствених ризика постизањем оптималног нивоа бихејвиоралних, социјалних, срединских и биомедицинских детерминанти здравља“, *Kar* (1989. г.)

Промоција здравља је одржавање и јачање постојећег нивоа здравља применом ефективних програма, услуга и политика” *Goodstadt et al.* (1987. г.)

„Свака активност и програм дизајниран да унапреди социјалне и срединске услове живота тако да се људско искуство благостања повећа“ *Labonte & Little* (1992. г.)

*“Омогућити људима да
здрави избори постану лакши.”*

“...или...да нездравии избори постану тежи.”

Повеља из Отаве (1986) наглашава три основе стратегије промоције здравља

1. ЗАСТУПАЊЕ (ЗАГОВАРАЊЕ) да би се створили неопходни услови за здравље

2. ОСПОСОБЉАВАЊЕ свих људи да достигну свој пуни здравствени потенцијал

1. ПОСРЕДОВАЊЕ у усклађивању различитих интереса у друштву у циљу достизања бољег здравља

Кључне стратегије промоције здравља су:

- **Заступати здравље** (што је и предуслов социо-економског и личног развоја; под утицајем је политичких, економских, културалних, биолошких, бихевиоралних и других фактора средине);
- **Оспособити/омогућити једнакост у здрављу** – приступ информацијама, вештинама за здрав живот, могућностима здравог избора;
- **Посредовати** - мулисектроски, мултидисциплинарно у свим сферама живота: људи - појединци, породице, заједнице, експерти, организације и удружења, представници здравства – посредници између различитих интереса за здравље.

Повеља из Отаве идентификује и пет кључних подручја деловања:

- Изградња здраве јавне политике
- Животна средина – подршка здрављу
- Јачање активности у локалној заједници
- Развијање личних вештина
- Реоријентација здравствене службе

- Изградња здраве јавне политике

Циљ здраве јавне политике је стварање услова животне средине, како друштвене тако и физичке, која омогућава људима вођење здравог живота.

❖ Сви владини сектори (који се баве пољопривредом, трговином, индустријом, комуникацијама, едукацијом) морају бити одговорни за здравствене последице одлука њихове политике.

- Животна средина – подршка здрављу

Такви услови средине у којима су здрави избори и лаки избори

- Јачање активности у локалној заједници

➤ Такво организовање заједнице да подстичу постојеће људске ресурсе да развијају само-помоћ и друштвену подршку и интензивније учешће сваког појединца у бављењу проблемима здравља.

➤ Да би оваква акција заједнице била могућа неопходно је потпуно и континуирано информисање и образовање у области здравља.

- Развијање личних вештина

- ✓ Да би појединац и заједница били способни да контролишу сопствено здравље и животну средину, морају бити **информисани, образовани** и морају владати одређеним **вештинама**.

- ✓ Потребно је омогућити људима да **током целог живота уче** да се припреме за различите фазе и ситуације у животу (пубертет, старост, хроничне болести идр.) да би били оспособљени да се у датој ситуацији адекватно понашају.

- ✓ Континуирана едукација се спроводи у школи, код куће, на послу, у заједници путем образовних институција, комерцијално и путем добротворних организација.

- Реоријентација здравствене службе

Свако даље унапређење здравља захтева **интегрисане активности** усмерене на детерминанте здравља које нису искључиво биолошке већ и социјалне, економске, социокултурне, бихевиоралне.

- Успостављање **интерсекторске сарадње** је од кључног значаја.

ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА СЕ ТЕМЕЉИ ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА

- ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА СЕ ОДНОСИ НА ЦЕЛО СТАНОВНИШТВО, А НЕ НА ОСОБЕ ПОД ВИСОКИМ РИЗИКОМ ЗА ДОБИЈАЊЕ НЕКИХ БОЛЕСТИ
- ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА ЈЕ УСМЕРЕНА НА ДЕТЕРМИНАНТЕ ЗДРАВЉА, А НЕ БОЛЕСТИ
- ПРОМОЦИЈА ЗДРАВЉА СЕ ОДНОСИ НА КОНКРЕТНО И ЕФИКАСНО УЧЕШЋЕ СТАНОВНИШТВА
 - У ПРОМОЦИЈИ ЗДРАВЉА УЧЕСТВУЈУ СВИ ДРУШТВЕНИ СЕКТОРИ – ЗДРАВСТВЕНИ СЕКТОР ИМА ПОКРЕТАЧКУ УЛОГУ, А НАРОЧИТО ПРИМАРНА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Интерсекторска сарадња

-
- ▶ НВО
 - ▶ верске заједнице
 - ▶ прехранбена индустрија
 - урано планирање
 - ▶ пољопривреда
 - ▶ заштита животне средине
 - ▶ транспорт
 - ▶ образовање
 - ▶ медији
 - ▶ социјални сектор
 - ▶ сектор јавних служби
 - ▶ правни сектор
 - ▶ економски сектор
 - ▶ здравствени сектор

ОКВИР ЗА АКТИВНОСТИ ПРОМОЦИЈЕ ЗДРАВЉА

Превентивне здравствене услуге
(примарне, секундарне и терцијерне)

Активности засноване
на заједници

Здравствено васпитање

АКТИВНОСТИ
ПРОМОЦИЈЕ
ЗДРАВЉА

Организационе мере

Економске и регулаторне
активности

Мере за здравље околине

ХВАЛА НА ПАЖЊИ